

דף ה

'סבר לה כרבי עקיבא דאמר אין משלמין על פי עצמן'. רש"י פרש שהוזמו בבית-דין אחד והודו בב"ד אחר. ומדבריו למד בקצות החושן (שג) שדין 'מודה בקנס פטור' אמור כלפי כל בית דין בפני עצמו. ולפי זה, כתב, אילו הודה בב"ד פלוני ופטרוהו, ואחר כך תבעוהו בעדים בב"ד אחר – חייב שם, כי לא נפטור אלא בבית דין שהודה. ובנתיבות המשפט חולק וסובר שאין הנידון דומה לראיה, ששונה כאן שאי אפשר לב"ד אחר לחייבו על סמך הודאתו בפניהם. משא"כ אם כבר פטרוהו – שוב לא יתחייב לעולם. (וכן תמה בחו"א ב"ק יח,ז ע"ד הקצה"ח).

הרי"ד תמה על שיטת רש"י מעיקרה: כיצד יפטרו בהודאתם לאחר שכבר התחייבו בבית דין? ולכן הביא לפרש שמדובר שהעדים לאחר שנחקרה עדותם ונתקבלה הודו שהעידו שקר, ולאחר מכן באו עדים אחרים והזימום, שכיון שקדמו והודו – נפטרו.

כן כתבו הרמב"ם (עדות יח,ח) והר"י מלוניל, אלא שאין מפורש בדבריהם שאפילו באים עדים והזימום פטורים. ויש בדין זה חידוש שאעפ"י שהודאתם אינה כלום שהרי אין חוזר ומגיד, מועילה היא לפטור מקנס גם אם יבואו עדים אחר כך.

והסבירו האחרונים שרש"י נמנע מלפרש כן, כי כל עוד לא הוזמו על ידי עדים, לא נגמר חיובם, נמצא שקדמה ההודאה למעשה החיוב. ובדעת התור"ד יש לפרש שהודאתו שרירה וקיימת כל הזמן, וברגע ההזמה – חלה, וא"כ לא קדמה ההודאה לחיוב ומאידך גם לא קדמה העדאת העדים להודאה (עפ"י בית ישי צ, הערה א).

'למעוטי מוסר... שאני מוסר דדיבורא ובדיבורא לא קמיירי'. מבואר מכאן שהמוסר בדיבור ללא שום מעשה מציודו – חייב בנזק שגרים (תשב"ץ ח"א קנו ח"ב קטו).

ואף למאן דלא דאין דינא דגרמי, קנסוהו (תוס'). וקיימא לן כרבי מאיר שדן 'דינא דגרמי'. וכבר נחלקו הראשונים אם חיוב זה מדאורייתא או מדרבנן (ע' באריכות בש"ך חו"מ שפ"א. א. וע"ע פנ"י).

'בשלמא לתנא דידן תנא מניינא למעוטי דר' אושעיא'. כלומר ללמד שיש אבות נוספים שלא מנאם. [והדיוק הוא מכך שלא כתוב 'ארבעה אבות נזיקין הן' משמע שיש עוד אחרים – הגם שלעתים נקט התנא מניין בדווקא, שאין עוד אחרים, ולא שנה 'הן'. עפ"י רשב"א ב. ע"ש. וע"ע בספר הישר לר"ת].

'ומפגל'. כבר עמדו האחרונים על כך שרש"י פרש 'מפגל' על מחשבת שלא לשמה ולא כפשוטו, מחשבת 'חוף לזמנו'. ופרשו בדרכים שונות. וכן דנו אם דוקא במחשבה הפוסלת חייב, כמחשבת 'שלא לשמה' בקרבן חטאת שהביא רש"י, או גם בשאר קרבנות שהקרבן כשר אלא שלא עלה לחובה. ע' באריכות בפני ירושעי; משנה למלך הל' חובל ומזיק ז,ד; הגהות בן אריה כאן; בית ישי קיב הערה ב; ביצחק יקרא לג"ר אביגדר נבנצל נב. וע"ע בחידושי הגר"ח על הש"ס, ולשיטתו צ"ל להרמב"ם דדוקא במפגל מיירי ולא בשום פסול מחשבה אחר. וא"ש דקדוק המל"מ הנ"ל.

[ונראה שמפגל חייב מדינא דגרמי בכך שגורם לבעלים להביא אחרת, ואף למאן דאמר דבר הגורם למזון לאו כמזון דמי. עפ"י מנחת שלמה יב:].

'כולן כאבות לשלם ממיטב, מאי טעמא? אתיא תחת נתינה ישלם כסף'. גזרה-שוה זו לא נתקבלה אלא לענין דין תשלומי מיטב, ולא לשאר הלכות, שאם כן ייפטרו בכלם על כלים כבבור או על טמון כבאש (תוס' להלן ו: ד"ה שור)

דף ו

'לא תווי ליחכה נירו וסיכסכה אבניו'. צריך עיון, הלא האש שורפת הכל ומה סברה יש לחלק בין חומר בערה טוב לחומר שאינו בוער, ולמה צריך ריבוי מיוחד מן הכתוב לשם זה (ע' להלן ס.)? [הערת הגר"מ מאזוז שליט"א: לענ"ד פשוט דליחכה נירו לא שרפה כלום רק שנתקלקלו תלמי המחרישה באדמה וצריך לחרוש שנית. וכן סכסכה אבניו לא נשרפו רק נחרכו מעט. ועיין בשבועות